

2026-02-02

REMISSVAR
Fi2025/02010

Finansdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Promemorian Justerad beräkning av administration i kostnadsutjämnningen för kommuner

Bakgrund

Finansdepartementet har i november 2025 i en promemoria föreslagit ändringar i tillägget för administration som är en faktor i kostnadsutjämnningen för kommuner. Syftet med de nuvarande utjämnningssystemen är att ge kommuner och regioner lika förutsättningar att leverera välfärdstjänster till sina invånare.

Förslaget går ut på att en större del av tillägget ska styras till de mest glesbefolkade kommunerna. Samtidigt ska även kommuner med färre invånare fortsatt få ersättning för de extra kostnader som administrationen faktiskt innebär. Tanken är att modellen för administrativt tillägg i kostnadsutjämnningen även framöver ska vara enkel och överskådlig.

Tillägget för administration föreslås baseras på en indelning av kommunerna i olika grupper, där både folkmängd och invånarnas geografiska spridning vägs in. I den nya indelningen införs en förhöjd gräns för invånardistans på 700 meter, samtidigt som den nedre gränsen för folkmängd höjs från 8 000 till 10 000 invånare.

De föreslagna förändringarna är tänkta att börja gälla från och med den 1 januari 2027. Förslaget innehåller inte några specifika presenterade införandebidrag för de kommuner som drabbats av omfattande sänkta nivåer.

Övergripande kommentarer till promemorian

Ydre kommun är kritisk till följande delar i promemorian:

- Att rycka ut en liten del ur en helhet bidrar till en mer orättvis ekonomisk fördelning mellan kommunerna. Uttalandet att det eventuellt kommer att bli fler delar av utjämnningssystemet som ska ses över ökar än mer svårigheterna för kommunerna att planera långsiktigt
- Träffsäkerhet åsidosätts till förmån för enkelhet i beräkningen av tillägg för administration

- Befolkningsmässigt små och glesa kommuner ställs emot varandra och kostnaden för administration får i princip inget ytterligare tillskott utan förslaget är i huvudsak en omfördelning mellan redan ekonomiskt ansträngda kommuner.
- Vi ifrågasätter starkt att man frångår regeln om införandebidrag.
- Promemorian är tydlig i sin syn att syftet med detta utjämningsförslag är att indirekt tvinga små kommuner till kommunsammanläggningar.

Nedan utvecklar vi vårt resonemang inom respektive område.

Helhetsperspektivet är nödvändigt

Ydre är starkt kritisk till att hela utjämnningssystemet som består av fem delar endast ta ett av åtta kriterier ur delen som berör kostnadsutjämning. Detta görs dessutom utan att uppdatera glesbygdsvariabeln till en mer träffsäker modell. Förslaget ger inte vår kommun ersättning för de faktiskt administrativa kostnaderna på ett logiskt eller rättvisande sätt.

Vi efterfrågar långsiktiga planeringsförutsättningar. Det förslag som promemorian lägger fram berör endast en liten del i utjämnningssystemet, men som ger betydande konsekvenser för vår kommun och som skapar farhågor och stor osäkerhet inför framtiden. Om fler justeringar i utjämnningssystemet planeras framöver, vilket har aviserats, måste tydlig information om detta ges innan det går att ta ställning till det förslag som promemorian föreslår. Helhetsperspektivet i utjämnningssystemet är nödvändigt för långsiktig planering av den kommunala verksamheten.

Träffsäkerheten åsidosätts

Den klassindelning av kommuner som används idag och fortsatt föreslås användas i promemorian tar inte hänsyn till faktiska förutsättningar, i varje klass antas kommunerna ha samma förutsättningar, trots att det kan vara stora skillnader i till exempel folkmängd. Exempelvis får en kommun med 3 000 invånare mindre pengar än en kommun med 9 000 invånare eftersom den klassindelning som används idag inte fångar kommunernas faktiska bosättningsstruktur.

Ydre kommun anser att den beräkning av gleshetsvariabel som tagits fram av Lunds universitet till utredningen Nätt och jämnt (SOU 2024:50) och som ligger till grund för utredningens nya modell att beräkna gleshet är den modell som ska användas framgent. Att skruva i den nuvarande modellen skapar inte en mer träffsäker modell vilket borde äga ett större syfte än att beräkningen ska vara enkel. Om Lunds universitet, som har en hög kompetens i denna fråga, ges i uppdrag att förvalta och uppdatera modellen skulle detta kunna skapa en långsiktig, träffsäker modell.

Endast en omfördelning mellan små och glesa kommuner

Förslaget i promemorian kommer att påverka fler kommuner än i nuvarande utjämnningssystem. Genom att bara beräkna på den administrativa kostnaden och politisk verksamhet skapas en obalans i utjämnningssystemets helhet i synnerhet när omfördelningen i huvudsak sker mellan små och glesa

kommuner och inte berör de mer ekonomiskt starka kommunerna som har lägre administrativa kostnader per invånare.

Avsteg från regeln om införandebidrag

En av de fem delarna i nuvarande utjämningsystem är regeln om införandebidrag. Detta bidrag är för att mildra effekterna och ge kommuner tid att anpassa sig efter nya ekonomiska förutsättningar som uppstår av bidragsminskningar eller avgiftsökningar. Det som i större kommuners budgetar kan ses som smärre kostnader eller försumbara förändringar är, för små och glesbefolkade kommuner, kostnader eller förändringar som kan vara av stor betydelse.

Det är inte helt tydligt i promemorian hur införandebidraget kommer att hanteras vid justering av beräkning av administrationen. Ydre kommun utgår från att det blir ett införandebidrag då de ekonomiska konsekvenserna för flera av kommunerna blir extremt kännbara.

Uppmaning till kommunsammanläggning

I denna mycket korta promemoria finns hänvisning till behovet av kommunsammanslagning vid tio olika tillfällen. Genvägen att via utjämningsystemet uppmana kommuner till sammanläggningar anser vi är synnerligen oetiskt. Att slå samman kommuner norr om Gävle skapar bara mer ytstora och glesa kommuner än de som finns idag. Vissa små kommuner söder om Gävle skulle, rent teoretiskt, kunna vara ekonomiskt gynnade av någon form av samgående. Dessutom är det mycket olyckligt att föra in en ny princip i utjämningsystemet som inte handlar om att utjämna skillnader mellan kommuner utan istället använda utjämningsystemet som ett led att utöka den statliga styrningen av det kommunala självstyret. Sammanslagningar av kommuner har i några fall lett till en utarmad landsbygd, och när den dör, så dör även den del av Sverige, en del av Sveriges säkerhet och en del av vår sköra demokrati.

Ydre är inte emot frivilliga kommunsammanläggningar. Det är då en fråga för dessa kommuners invånare och det skall inte vara en pålaga från staten. Att då, via utjämningsystemet, försöka tvinga samman kommuner anser vi är helt fel väg att gå. Ydre kommun har redan idag flera samverkansavtal och samarbetsytor med andra kommuner för att uppnå samma stordriftsfördelar som vi inte själva kan uppnå på egen hand. Det här är frivilliga överenskommelse med andra kommuner i samverkan och det är något som vi själva har rådighet över med samma resultat. Det här ger invånarna samma service och tillgång till välfärd som närliggande kommuner.

Ölandsexemplet talar sitt tydliga språk, vid två tillfällen har Borgholms och Mörbylångas kommun lyft frågan om att slå sig samman och bilda Ölands kommun, men folket har sagt nej. Man ska inte förringa den lokala samhörigheten som människor känner i sina kommuner, och att undergräva och utarma den lokala demokratin är inte det som behövs i dagens Sverige där vi kämpar för att få fler att engagera sig inom politikområdet. Historiskt sett visar kommunsammanläggningar att det försämrar demokratin i landet.

Avslutningsvis

Ydre kommun anser att förslaget i promemorian "Justerad beräkning av administration i kostnadsutjämningen för kommuner" inte fullt ut når den träffsäkerhet för att stödja små- och glesbefolkade kommuner som man menar är syftet.

Förslaget som den parlamentariskt tillsatta och eniga utjämningskommittén presenterade i juli 2024, är för Ydre kommun, det förslag som bäst skapar så likvärdiga förutsättningar som möjligt inom kommunsektorn, trots att vi även i det förslaget tappar medel.

Nina Vissing
Kommunstyrelsens ordförande

Jeanette Perchun
Kommunstyrelsens 1:e vice ordförande